

УДК 656.2.385

**ДЕЯКІ МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ
ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ВЛАДИ**

© П. В. Круш, к.е.н., доцент, Г. В. Янчук, НТУУ «КПІ», Київ, Україна

**Изложены особенности определения субъектов экономической
власти в социальной сфере общественной жизни.**

**Features of definition of subjects of economic authority in social
sphere of public life are stated.**

Вчені-політологи, соціологи в своїх дослідженнях приділяють значну увагу проблемі влади в політичній та соціальній сферах суспільного життя. Проте роль та значення влади в економічній сфері й досі залишаються дискусійним. Проблеми економічної влади були певною мірою розглянуті кількома вітчизняними та зарубіжними дослідниками, зокрема Задорожним Г. В., Мочерним С. В., Халіповим В. Ф. і іншими, проте не було в достатньому обсязі розроблено понятійний апарат, виокремлено основних активних суб'єктів владарювання. Ми не ставимо собі за мету виявити та розкрити всі сторони економічної влади, а зосереджуємо свою увагу на суті, структурі та формах вияву економічної влади через її дієвих агентів — суб'єктів економічної влади.

Кожному історичному етапу розвитку суспільства характерні відмінні умови життя, засоби виробництва, характер взаємовідносин, але у будь-який період часу у будь-якому місці земної кулі суспільним відносинам притаманна влада. Влада політична, релігійна, духовна, батьківська, економічна і т.д.

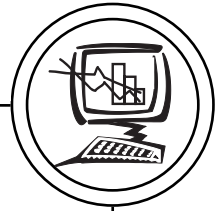
Визначальне значення при трансформуванні та становленні нової економічної системи відіграє економічна влада, адже вона є власником і розпорядником матеріальних

та трудових ресурсів, засобів виробництва, капіталу тощо, розвиток та вдосконалення яких суттєво впливають на рівень розвитку, конкурентоспроможність та місце країни у світовому співтоваристві.

Поняття економічної влади теоретики та практики економіки визначають виходячи із загального уявлення, що економічна влада — це можливість та здатність здійснювати цілеспрямований вплив на агентів економічної системи.

Джордж Стейнер та Джон Стейнер, американські професори з менеджменту, визначають економічну владу як здатність корпорації здійснювати вплив на події, діяльність та людей шляхом контролю над ресурсами, особливо власністю [1, С. 51].

Економічна влада — це специфічне відношення між економічними інститутами та організаціями, а також соціальними групами та окремими особами, діяльність яких пов'язана з економікою, в межах якого один з них (суб'єкт економічної влади), використовуючи ряд ресурсів та інструментів влади, генерує навколо себе власний простір, в межах якого всі інші інститути та групи вимушені більш чи менш додержуватись волі й інтересів суб'єкта економічної влади, поступаючись в деякій мірі власними інтересами та цілями [2, С. 51—52].

Економічна влада реалізується через економічних агентів, які діють в економічному просторі, мають економічні інтереси та володіють економічними інструментами й ресурсами. Незалежна й демократична держава повинна мати стабільне економічне підґрунтя і тому одне з основних місць посідає питання кому і в яких частках належить економічна влада, хто є її суб'єктами?

Чи є власником тільки та особа, що має право власності на деякі засоби виробництва, матеріальні або духовні блага й особисто здійснює щодо своєї власності й володіння, й користування, й розпорядження? Загальні визначення суб'єкта економічної влади не містять такої обов'язкової умови: «Економічний суб'єкт — це особа, що здійснює економічну, господарську діяльність, будь то людина, родина, підприємець, держава» [3, С. 862].

Економічна влада може бути делегована багатьом особам окрім безпосереднього власника блага. Особам, які здійснюють управління, користування, тимчасове володіння, організацію, регулювання, контроль, фінансування. Найбільший вплив зазначені особи мають в середині організації — вони є безпосередніми керівниками й наділені певними повноваженнями. Проте їх влада розповсюджується й за межі організації. Зазначені особи визначають тактику організації, методи та способи досягнення стратегічних цілей і тому їх владні настанови формують політику організації, яка здатна розширювати виробництво, ринки збуту товарів та послуг і таким чином впливати на інших суб'єктів господарювання.

Якщо у виокремленні суб'єктів економічної влади спиратись на власність та право власності, як юридичного відбиття структурного роз-

маїття економічних агентів, то необхідно згадати класифікацію можливо-го використання права власності, що була запропонована англійським юристом А. Оноре і включає 11 елементів:

1) право володіння, тобто виняткового фізичного контролю над річчю;

2) право користування, тобто особового використання речі;

3) право керування, тобто рішення, як і ким річ може бути використана;

4) право на дохід, тобто на блага, виникають від попереднього особистого користування річчю чи від дозволу іншим особам користуватися нею;

5) право на «капітальну вартість» речі, що припускає право на відчуження, споживання, зміну чи знищення речі;

6) право на безпеку, тобто імунітет від експропріації;

7) право на перехід речі в спадщину чи за заповітом;

8) безстроковість;

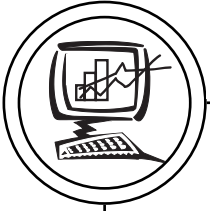
9) заборона шкідливого використання, тобто обов'язок утримуватися від використання речі шкідливим для інших способом;

10) відповідальність у вигляді стягнення, тобто можливість відібрання речі на сплату боргу;

11) залишковий характер, тобто чекання «природного» повернення переданих будь-кому правомочностей після закінчення терміну передачі чи у випадку втрати нею сили з будь-якої іншої причини [4, С. 112—128].

На наш погляд така класифікація прав власності може бути основою для більш детального дослідження суб'єктів економічної влади.

Особи, які мають відособлене право управління є суб'єктами економічної влади, тому що вони здій-

снюють щодо власності керуючий вплив із метою ефективного використання цієї власності й отримання від цих дій доходу не тільки для безпосереднього власника і організації, але й для себе.

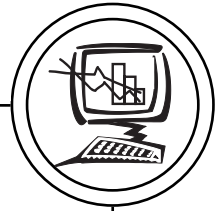
На базовому рівні носіями або суб'єктами економічної влади є приватний власник, об'єднання приватних власників в різноманітних формах, держава. На поверхні економічних відносин кількість суб'єктів економічної влади значно ширше. Це відбувається тому, що власник не завжди може або вміє раціонально використовувати владу. При розвинутих економічних відносинах йому це й не обов'язково, він має змогу делегувати її іншим, спеціально підготовленим особам, за умови визначення певних правил, головним з яких є забезпечення його інтересів як власника. Тому представники власника: менеджери, управлінці, виконавчі органи також є суб'єктами економічної влади. Особливість їх позиції в тому, що вони представляють ніби другий рівень суб'єктів. Звідси можна виділити три групи суб'єктів економічної влади. До першої ми відносимо тих суб'єктів, які володіють економічною владою абсолютно (суб'єкт власності і суб'єкт економічної влади співпадають), другу групу складають ті, хто володіє економічною владою номінально (суб'єкт власності делегує економічну владу), до третьої групі відносяться ті особи, які мають реальну владу (суб'єкт, якому делегована економічна влада) [5, С. 60].

На думку відомого американського економіста Дж. К. Гелбрейта, у великих корпораціях влада переважно концентрується в руках менеджерів-управлінців, а не власників [6].

В умовах транзитивної економіки, переходу до ринкової економіки відбувається значна трансформація та еволюція форм власності та відносин власності, а разом з тим і економічної влади. В країнах колишнього Радянського Союзу власність була переважно державною і разом з розпадом СРСР відбувались процеси активного роздержавлення, виникла величезна кількість нових власників, які і почали формувати нову економічну владу на основі державної та приватної власності. Виникло багато форм власності: індивідуальна приватна; колективна; акціонерна; муніципальна; державна; змішана; приватно-державна; національних та зарубіжних компаній і величезна кількість їх різновидів — власність різноманітного роду інститутів та фондів: страхових, пенсійних, інвестиційних тощо. Носії економічної влади, активна діюча сторона в системі економічної влади, яка здійснює керуючий вплив на всю економічну систему є суб'єктами економічної влади.

Суб'єкти економічної влади, які концентрують у своїх руках значні матеріальні і трудові ресурси, зацікавлені в збільшенні свого впливу не тільки в межах власної компанії, регіону або навіть держави, а й на світовому ринку, тому вони намагаються враховувати об'єктивні економічні закони, характер суспільних відносин у конкретні періоди часу, розвиток продуктивних сил, інституціональне середовище тощо.

Отже, виходячи з всього зазначеного, можна сказати, що суб'єкт економічної влади — це особа, група осіб, організація, інституція, які мають право власності на засоби виробництва, капітал, інші матеріальні та духовні блага, розпоряджаються, користуються власні-

стю, ведуть діяльність з управління господарством і здійснюють вплив на інших осіб з метою задоволення власних потреб.

В. Ф. Халіпов та Є. В. Халіпова у словнику «Власть. Політика. Государственная служба» дають таке визначення суб'єктів влади: «Суб'єкты власти (subjects of the power) — это носители власти, активная действующая величина в системе власти, от которой исходит влияние, воздействие, следуют распоряжения, указания. Суб'єкты власти, взятые в ином отношении, могут быть и являются объектами для вышестоящей власти» [7, С. 213].

На думку Г. В. Задорожного: «Особа, що володіє економічними ресурсами, потенційно є суб'єктом економічної влади, але в дійсності виступає їм лише в тому випадку, коли з приводу його ресурсів виникає відношення (володіння, розпорядження, користування)». Також він надає визначення суб'єктів економічної влади за двома підходами: статусним та за репутацією. Згідно першого підходу, суб'єкти влади — це ті особи, групи, що мають статус, який дозволяє контролювати ресурси, що створюють владу. Відповідно до підходу за репутацією, суб'єктами владних відносин є ті, хто має репутацію осіб, що мають владу, приймають рішення, здатні враховувати наслідки владних дій [5, С. 59].

Розмаїття суб'єктів економічної влади зумовлюється наявністю та «якістю» економічної свободи. Економічна свобода характеризується можливістю вільного вибору форми власності, виду діяльності, сфери діяльності, способу використання наявних ресурсів, способу розподілу доходів та іншої політики суб'єкта господарювання. Основою економічної свободи, є плюралізм

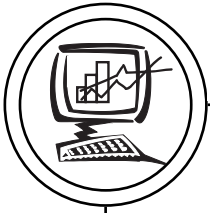
форм власності, зокрема існування приватної, колективної, державної, інтегрованої власності та їх різновидів; наявність політичної свободи, законодавства, зорієнтованого на права людини; економічний прогрес, відсутність армії безробітних тощо. Економічна свобода не означає економічного авантюризму. Вона обмежена нормами чинного законодавства, етики, моралі тощо. Економічна свобода окремих суб'єктів господарювання повинна враховувати інтереси інших суб'єктів, а також поєднуватися з економічною відповідальністю [8, С. 442].

Діяльність суб'єктів економічної влади, як власників засобів виробництва, капіталу, інших матеріальних та духовних благ тісно пов'язана із реалізацією їх економічних інтересів. Економічний інтерес породжується не тільки економічними відносинами, але й інтересами політичними, духовними, ідеологічними, соціальними тощо.

Економічними інтересами суб'єктів економічної влади є нарощення та посилення своєї влади. Проте економічні інтереси одного суб'єкта економічної влади знаходяться у протиріччі з інтересами інших суб'єктів [9, С. 200—211].

Впливовість та значення кожного із суб'єктів економічної влади визначають наявність, кількість і якість економічних ресурсів, які має у власності той чи інший суб'єкт.

Економічні ресурси можна умовно поділити на такі основні групи: природні, трудові, капітал, засоби виробництва, інформація. Проте всі ці ресурси знаходяться в обмеженій кількості і тому виникає проблема у правильному їх використанні. Кожен із суб'єктів прагне отримати у власність як змога більше економічних ресурсів, зростає попит і разом з тим зростає конкуренція.

Поширення конкуренції серед суб'єктів економічної влади має значні переваги для суспільства в цілому. Суб'єкти задля збереження конкурентоспроможного становища не тільки намагаються зменшити витрати, але й покращити якість продукції чи послуг; відбувається постійна революція в виробництві на основі автоматизації, роботизації, запровадження найновіших технологій; для зменшення вартості транспортування були розроблені нові технології вантажного суднобудівництва та авіабудівництва тощо.

Зростання конкуренції спричинило створення та розвиток більш ефективних ринків капіталу для швидкого їх використання; вдосконалення таких методів управління як стратегічне планування та прийняття рішень за більшістю голосів; більш ефективний контроль виробництва; покращення методів контролю товарів та послуг, а також розуміння того, як зробити людські ресурси більш продуктивними [1, С. 393].

Конкуренція виконує декілька ролей одночасно. По-перше, завдяки конкуренції стверджуються суспільно нормальні умови виробництва та обігу. По-друге, вона прокладає шлях всьому новому, найкращому. По-третє, руйнуються та зникають з ринку всі неефективні та відсталі господарюючі суб'єкти. Внаслідок поширення конкуренції на ринку залишаються найсильніші суб'єкти з широким спектром можливостей.

Іншими словами, нарощення і посилення економічної влади суб'єктами підприємницької діяльності за рахунок ринкових механізмів веде до ефективного використання обмежених ресурсів і являється важливим чинником соціально-еко-

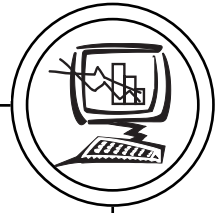
номічного розвитку суспільства і країни.

В ситуації поширеної конкуренції та прагнення задоволення лише власних потреб важливе значення відіграє держава, як один із суб'єктів як політичної, так й економічної влади. В усіх економічних системах держава поряд із традиційними функціями з підтримки суспільного порядку, законності, організації національної оборони та ін., вирішує такі економічні питання, як організація грошового обігу, збір податків та зборів, будівництво, стимулювання виробництва, підтримка конкуренції і т.д.

«Держава є необхідним суб'єктом економічних відносин у регулюванні питань зростання концентрації виробництва та капіталу, загострення внутрішніх протиріч ринкової економіки, посилення міжнародної конкуренції» [10, С. 258].

Характерна для ринкової економіки тенденція до монополізації (особливо це стосується суб'єктів, які володіють рідкісними природними ресурсами), загострення соціальних відносин, нераціонального використання природних ресурсів і т.д. також значно збільшує сферу діяльності держави.

В сучасному світі держава переважно виконує функцію регулятора суспільних відносин. Державне регулювання представляє собою форму цілеспрямованого впливу держави на економіку з метою забезпечення та підтримки її функціонування в потрібному режимі, зміни та розвитку економічних відносин та взаємозв'язків. Регулювання здійснюється за допомогою системи норм та заходів, що регламентують поведінку господарюючих суб'єктів як шляхом адміністративних методів впливу (закони, накази, інструкції), так й через систему

економічних методів й регуляторів (податки, банківські відсотки, пільги, санкції тощо) [11, С. 387].

Державне регулювання економіки в розвинутих країнах здійснюється з метою досягнення стійких та ефективних умов для функціонування ринку, забезпечення зростання ВВП, створення та упровадження сучасних технологій, які підвищують продуктивність виробництва, стабільності в суспільстві, вирішення найсуттєвіших проблем. Свою економічну діяльність держава провадить на основі державної власності та інших ресурсів, які акумулюються та виробляються державою.

Держава, як суб'єкт економічної влади, має велике значення для регулювання економічних відносин не тільки всередині держави, а виступає важливим чинником міжнародних відносинах. Держава в розвинутих країнах є виразником інтересів більшості національних суб'єктів економічної влади, які представляє на світовому рівні. Її задачею є відстоювання інтересів національних виробників, вирішення питань соціально-економічного характеру, які впливають на подальший розвиток суспільства і тим самим визначають місце та роль конкретної держави у міжнародних стосунках.

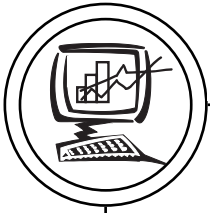
Щодо суб'єктів економічної влади головною функцією держави, на наш погляд, є створення таких економічних, політичних, інституціональних та соціальних умов, за яких нарощення економічної влади суб'єктами підприємництва здійснювалося б за рахунок ринкових механізмів, конкуренції, долі витрат на одиницю продукції, сучасних інноваційних технологій.

Транснаціональні корпорації є крупними суб'єктами економічної влади і мають можливість впливати

як на інших суб'єктів економічної влади всередині країн, так і на суб'єктів економічної влади міжнародного значення в рамках світового ринку. Такі корпорації мають потужну економічну базу, найновіші й найкращі засоби виробництва, чисельний штат співробітників-професіоналів і т.д., що надає їм можливість своєчасно реагувати на зміни на ринку послуг та товарів, на ринку праці, налаштовуватись на новий лад роботи, швидко пристосовуватись до нових умов.

На думку деяких вчених: «Великі глобальні компанії виявляють величезну економічну, технологічну, політичну, екологічну та культурну владу в світі. Ця влада визначається, частково, величезними доходами та активами цих компаній. Ці компанії займаються комерцією на кожному ринку в світі. В маленьких країнах їх філіали часто домінують над місцевою економікою. Вони мають великі суми грошей, доступ до останніх технологічних розробок та, через їх дію, політичну владу. Вони — єдина найбільша влада в міжнародному світі бізнесу» [1, С. 362].

Поширення ТНК супроводжується не тільки позитивними моментами розвитку інфраструктури та підвищенням ВВП країн в яких розміщуються філіали цих компаній. Існує також загроза поширення влади ТНК на політичні, економічні, соціальні цілі держави, що при певних умовах може закинути виклик суверенітету або політичній владі уряду. В деяких випадках держава стає залежною від технологічних новацій та винаходів транснаціональної компанії. До того ж великі компанії намагаються поширюватись за рахунок країн із законодавством, що не забороняє шкідливе та небезпечне виробництво, яке з часом призво-

дить до погіршення екологічної обстановки. Це тільки найбільш певні негативні наслідки поширення великих монопольних ТНК. А тому на світовому ринку повинні бути створені сприятливі умови для конкуренції, а також визначені межі можливого впливу ТНК на економіку держав, де вони розташовуються.

Банки та фінансові установи є також одним із важливих суб'єктів економічної влади — завдяки їх підтримці формуються й розвиваються, зростають й трансформуються інші суб'єкти влади. Фінансові установи та банки є необхідними учасниками фінансових відносин так як вони здійснюють діяльність з акумуляції грошових засобів та накопичення, завдяки чому мають змогу надавати кредити, від чого виграє не тільки організація, яка отримує кошти для підтримки та відтворення власної діяльності, а й власне банки, які отримують банківський прибуток через відсотки з наданих у користування відсотків. Банківські установи також виконують такі функції як: здійснення грошових розрахунків, облік векселів, емісію грошей та цінних паперів, операції з золотом, іноземною валютою тощо. Банки знаходяться у постійному взаємозв'язку з державою, адже банки виконують роль загальнодержавного апарату обліку, контролюють господарсько-фінансову діяльність підприємств та організацій, які також є учасниками економічних відносин та суб'єктами економічної влади.

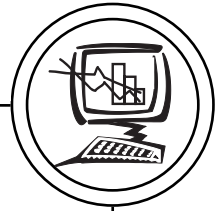
Банки є незамінними партнерами всіх суб'єктів економічної влади через специфіку їх діяльності. Жоден суб'єкт влади не може обійтися без послуг, які надають саме банківські установи: банківські послуги юридичним особам (розрахунково-касове обслуговування всіх

видів діяльності, кредитування в національній та іноземній валюті, операції з цінними паперами, документарні та конверсійні операції, банківські гарантії тощо); банківські послуги фізичним особам (залучення коштів на депозитні внески, міжнародні перекази, надання кредитів на придбання об'єкта нерухомості, на невідкладні нестатки тощо); банкотні операції; валютні операції і т.д.

Підприємства, організації, фірми є самостійними господарськими одиницями, що здійснюють економічно-господарську діяльність на власний страх і ризик з виробництва, переробки, реалізації продукції або послуг з метою задоволення суспільних потреб та отримання прибутку. Суб'єкти економічної влади — підприємства, постійно вирішують проблему ефективного використання економічних ресурсів з найменшими витратами і одночасно отримання найбільшого прибутку. Задля цього підприємства вступають у постійні взаємозв'язки з іншими суб'єктами влади і намагаються збільшити свій вплив на виробників аналогічних та інших товарів та послуг розширенням обсягів виробництва, покращенням якості продукції, завоюванням нових ринків збуту і т.д.

Проте, намагаючись задовольнити власні інтереси, підприємці вимушені забезпечувати умови для дотримання інтересів інших верств населення. Не задовольняючи інтереси споживачів, не може задовольнити власні інтереси й виробник-підприємець. Це незаперечний закон ринкової економіки [12, С. 417].

Суб'єкти малого бізнесу мають невеликий обсяг виробництва, обмежене коло економічних ресурсів і, як слідство, невеликий вплив на ринку. «Суб'єкти малого бізнесу є

вагомим інструментом реалізації економічного й соціального прогресу» [13, С. 70]. Підприємства малого бізнесу здійснюють свою діяльність у конкурентному оточенні, де кожен прагне отримати найбільший прибуток, що значною мірою залежить від того, скільки та які економічні ресурси вони використовують, тобто від виробничої ефективності. Для підвищення рівня ефективності та збільшення сфери впливу суб'єкти влади — підприємства постійно намагаються підвищити технічний рівень виробництва, збільшити обсяги інвестування, покращити організацію виробництва тощо.

Чимале місце на ринку займають колективні підприємства або акціонерні товариства. Акціонерні товариства створюються переважно шляхом приватизації державної власності колективом організації, підприємства, що підлягає роздержавленню. Акціонерне товариство здійснює управління дійсним капіталом, що існує в формі виробничих, товарних та грошових фондів. Цей капітал реально функціонує як одне ціле і представляє собою колективну власність, володіння, використання та розпорядження якою здійснюється загальними зборами всіх акціонерів та правлінням й радою директорів, які виражають волю акціонерів. Поряд з дійсним капіталом в акціонерних товариствах існує й фіктивний капітал або власність на акції. Суб'єктами такої форми власності є окремі фізичні особи та інституціональні інвестори. Найбільші акціонери можуть мати велику кількість акцій, що надає їм формальну та реальну владу в контролі за прийняттям найважливіших рішень, що торкаються використання дійсного капіталу [14, С. 32—33].

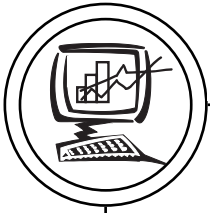
Акціонери, що володіють великою кількістю акцій мають можливість впливати на рішення щодо політики організації, шляхів реалізації її планів, визначення пріоритетів тощо, що надає їм змогу стверджуватись як суб'єктам влади й тією чи іншою мірою впливати на інших господарюючих суб'єктів.

«Економічний світ — це світ нерівних (асиметричних) відносин, світ відносин між такими агентами, які мають нерівні позиції в обміні та нерівні можливості підпорядкування (примусу) один одного» [15, С. 44].

Всі суб'єкти економічної влади знаходяться в постійному взаємозв'язку між собою. Жоден суб'єкт влади не може існувати відокремлено від інших, що обумовлює деякою мірою їх взаємозалежність та взаємну підтримку. Проте, як зазначає Дж. К. Гелбрейт, організація повинна звести до мінімуму небезпеку зовнішнього втручання в процес прийняття рішення. Адже втручання в рішення особи, що сама не приймає участь в процесі його розробки може призвести до втрат [6, С. 127].

Влада кожного суб'єкта є обмеженою. Найбільший вплив виявляється в межах власної організаційної структури, але надалі влада кожного суб'єкта розсіюється й стає дедалі слабшою. Найбільш впливовими залишаються великі глобальні корпорації, а малі суб'єкти, що діють в межах одного чи кількох невеликих ринків, втрачають владу й підкоряються більш впливовим суб'єктам економічної влади.

Проте жодна особа не прагне управляти виробництвом з повною віддачею, отримати найбільші прибутки, зайняти нові ринки збуту, розширити сферу свого впливу, окрім самого власника. Власник є самою зацікавленою особою в збіль-

шенні владного впливу на інших суб'єктів. Але в умовах глобалізації ринку та поширення світової конкуренції не кожен суб'єкт економічної влади має можливість не тільки здійснювати керуючий вплив на інших суб'єктів, а й навіть вижити.

Реформування економіки багатьох країн, і України в тому числі, потребує осмислення накопиченого досвіду, виявлення протирічних процесів і прийняття певних заходів з опанування ринкових форм, методів та принципів фінансового регулювання. Ця задача актуалізується в зв'язку з тим, що процес глобалізації з його інтернаціоналізацією фінансових та інформаційних потоків, що представляє собою і головний напрямок розвитку світу, і його головне протиріччя, не приносить бажаної стабільності [16, С. 35].

Сучасна глобальна економіка переносить центр примусу країн із позаекономічного на економічний. Залишились в минулому економічні об'єднання країн, що базувались на основі воєнно-політичних блоків. Все більш поширеною стає постійно зростаюча матеріальна зацікавленість в постійному економічному співробітництві між країнами. В такий спосіб формується новий глобальний економічний простір.

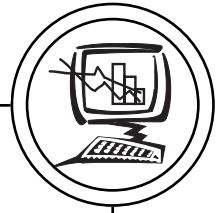
Багато країн світу (переважно колишні соціалістичні країни) знаходяться на етапі економічно-політичної перебудови, створення нової відкритої ринкової економічної системи та демократичного вільного суспільства. Разом із реформуванням економічної системи формуються нові суб'єкти економічної влади. Ці країни мають пройти довгий шлях становлення в новій якості, але такі події є додатковим поштовхом до інтенсивного розвитку міжнародної системи ринкових взаємовідносин.

В той же час запровадження сучасних глобальних макросистем (реструктуризація та поглиблення спеціалізації в економіці з цільовою направленістю на повне задоволення сукупного попиту) є одним із стратегічних шляхів зростання конкурентоспроможності організацій бізнесу, що тільки стають на шлях до всесвітнього ринку [17, С. 33—34].

Формування нової економічної системи та поширення глобалізації викликають в цих країнах створення суб'єктів економічної влади нового типу, що зорієнтовані в першу чергу на людину, яка є центром всього процесу виробництва та споживання. Становлення нового типу суб'єктів влади викликано і тим, що разом із глобалізацією ринкових відносин руйнуються межі впливу і все більшої ваги набувають великі транснаціональні корпорації. Поряд із ними підприємці малого бізнесу втрачають частину влади всередині країни і тому повинні використовувати нові механізми завоювання ринку та підтримки владного впливу.

Глобальні зв'язки між країнами не обмежуються тільки зовнішньоторговими відносинами. Економічна взаємозалежність в останні роки стає все більш багатогранною. Теперішня сукупність міжгосподарських зв'язків налічує наступні форми:

- зовнішню торгівлю;
- кооперацію виробництва;
- обмін науково-технічною інформацією та технологічними розробками;
- переміщення робочої сили з однієї країни до іншої;
- міжнародний кредит та іноземні інвестиції;
- валютні взаємовідносини держав.

Такі міжгосподарські зв'язки спираються на глобальну інфраструктуру, в яку насамперед входять міжнародна транспортна система (морський, залізничний, повітряний транспорт), світова мережа інформаційних комунікацій (в тому числі міжконтинентальна мережа телекомунікацій) [18].

Щоб зберегти своє впливове становище в умовах розширення меж національних економік, суб'єкти влади повинні відповідати високим вимогам технологічного та соціально-економічного прогресу, намагатись своєчасно та якісно задовольнити потреби суспільства в товарах та послугах. На сучасному етапі розвитку людства все більше значення набирає розповсюдження інформації та найновіші наукові розробки. Сформувався новий специфічний клас суб'єктів економічної влади — суб'єкти, які володіють інформацією, що становить величезний інтерес не тільки для виробничого процесу, але й взагалі для людства в сенсі її революційного наукового характеру.

Якщо підраховувати всі позитивні аспекти діяльності суб'єктів економічної влади для людства, то можна дійти висновку, що глобалізація та підвищення конкуренції стали додатковим кроком у розвитку відносин власності, які лежать в основі економічної влади, а отже й покращенні життя суспільства. Конкуренція та глобалізація примусили суб'єктів використовувати сучасні технології, робити спроби вдосконалення обладнання, що в тому числі робить його більш безпечним для роботи, виходити на вищі обрії якості товарів та послуг, ставити бажання споживачів в голові своєї діяльності й т.ін.

Таким чином, підсумовуючи все вище сказане, можна зробити наступні висновки:

1. Суб'єкт економічної влади — це особа чи декілька осіб, організація, інституція тощо, що мають право власності на засоби виробництва, матеріальні та духовні блага, здійснюють щодо своєї власності діяльність і впливають на розвиток техніки, технології, інфраструктури тощо та інших суб'єктів господарювання.

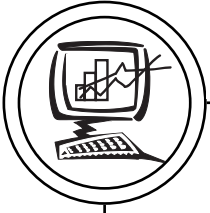
2. До основних суб'єктів економічної влади відносяться фірми, підприємства, організації, банки, фінансові установи, акціонерні товариства, держава, транснаціональні корпорації.

3. Суб'єктом економічної влади може виступати не тільки власник благ, але й найманий фахівець, що здійснює управління та керуючий вплив на процес виробництва, розподіл доходу та загальну політику організації.

4. Сфера діяльності таких суб'єктів економічної влади як ТНК, міжнародні організації тощо не обмежується рамками будь-якої однієї держави, їх вплив може носити міждержавний або навіть міжнародний характер.

5. Суб'єкти економічної влади які знаходяться в постійному конкурентному полі, де впливовість кожного із суб'єктів визначається багатоманітністю та вмінням ефективного використання всіх ресурсів.

6. В умовах формування відкритих ринкових взаємовідносин в багатьох країнах, що раніше мали закриту економіку, та поширення глобалізації посилюється роль ТНК, впливових міжнародних організацій тощо та послаблюється становище суб'єктів з малою кількістю ресурсів.

1. Steiner G. Business, government, and society: a managerial perspective: text and cases. — N.Y.: McGraw-Hill. — 1997.
2. Мовсесян О., Либман О. Фактор власти в экономике // Власть. — 2002. — № 3.
3. Борисов А. Б. Большой экономический словарь. — М.: Книжный мир. — 1999.
4. Honore A. M. Ownership. — In: Oxford essays in jurisprudence. Ed. By Guest A.W. — Oxford. — 1961.
5. Задорожный Г. В. Собственность и экономическая власть. — Х.: Основа. — 1996.
6. Гэлбрейт Дж. К. Экономические теории и цели общества. — М.: Прогресс. — 1976.
7. Халипов В. Ф., Халипова Е. В. Власть. Политика. Государственная служба: Словарь. — М.: Луч. — 1996.
8. Економічна енциклопедія: У 3 т./ Б. Д. Гаврилишин. — К.: Академія народного господарства. — 2000. — Т.1.: А—К. / С. В. Мочерний. — 2000.
9. Ледаев В. Г. Власть: концептуальный анализ. — М.: «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН). — 2001.
10. Т. В. Юрьева. Социальная рыночная экономика. — М.: Русская Деловая Литература. — 1999.
11. Селезнев В. В. Основы рыночной экономики Украины: Власть. Право. Предпринимательство. Финансы. Налоги. Маркетинг. Менеджмент. Торговля. Реклама. — К.: А.С.К. — 2000.
12. Экономика: Учебник. — Под ред. д.э.н., проф. А. С. Булатова. — М.: Юристъ. — 1999.
13. Крупка М. І., Островерх П. І., Реверчук С. К. Основи економічної теорії: Підручник. — К.: Атака. — 2001.
14. Шупыро В. М. Преобразование государственной собственности в период экономических реформ. — М.: ВШПП. — 1997.
15. Дементьев В. Влада як проблема економічної теорії // Економіка України. — 2003. — № 5.
16. Спиридонова Ю. Национальные стандарты корпоративного управления в России // Власть. — 2002. — № 7.
17. Рябкина Н. В. Глобализация и проблемы современного этапа развития ОПК России // Власть. — 2002. — № 6.
18. Ермишин П. Г. Основы экономической теории: Курс лекций. — www.aup.ru/books/m63.

Надійшла до редакції 11.01.05